

Bakalářská práce pana kolegy Jana Duška nazvaná *Svatý Prokop v literárních pramenech* se věnuje obrazu výrazné postavy českého světeckého panteonu ve vybraných latinských a českých památkách 12., 13. a 14. století. Práci lze rozdělit zhruba na dvě části: v první z nich (kapitoly 2 až 12) podává převážně charakteristiku sedmi hagiografických textů, o které se jeho výklad opírá, a ve druhé (kapitoly 14 až 23) postupně probírá významné úseky Prokopova života a sleduje jejich obraz v uvedených středověkých legendách. Hned na první pohled vzbuzuje práce úctu svým rozsahem (141 stran) a už i při zběžném listování je zřejmá pečlivost a důkladnost zpracování. Autor se ve svém výkladu opírá o dobře zvolené prameny, takže z významných hagiografických textů zvoleného období žádný nechybí, a jak v případě latinských, tak staročeských textů pracuje s originálními jazykovými verzemi, což dnes bohužel není vždy úplná samozřejmost. Je obeznámen se starší i novější sekundární literaturou k tématu, takže neschází ani nejnovější monografie věnovaná životu sv. Prokopa (2007), ani relativně nedávné sborníky, které se tématu dotýkají (dva sborníky z roku 2006), ani zase klasické práce starší, jako Chaloupeckého a Rybova edice svatoprokopských pramenů z roku 1953, či dokonce památná monografie Františka Krásla z roku 1895. Sympaticky také působí stálý zřetel k hmotným, prakticky tedy především stavebním památkám památkám, které se nějakým způsobem vážou k životu a úctě svatého Prokopa.

Nicméně přesto lze k práci přičinit několik kritických poznámek.

Začneme například použitými prameny a literaturou. Zde je třeba především připomenout, že student má pro svou práci do jisté míry ideální pozici: textů, které v daném časovém úseku hagiograficky zpracovávají postavu svatého Prokopa, není ani příliš mnoho (jak by to bylo např. u svatého Václava), ani příliš málo (jak by to bylo např. u sv. Zdislavy), takže má právě tak přiměřené množství materiálu, aby měl dost inspirace k psaní a nikterak nehrozilo, že ho materiál zahltlí. Krom toho: všechny tyto texty jsou optimálně „předzpracovány“ ve zmíněné Chaloupeckého a Rybově edici, která poskytuje jak spolehlivé původní znění památek, tak také oplývá přehojným a dobře uspořádaným množstvím materiálu k jejich interpretaci. Patrně u žádného českého světce a snad ani u žádné jiné postavy českých středověkých dějin by podobná práce nebyla tak usnadněna jako v případě sv. Prokopa. Připočteme i to, že ke svatoprokopské tematice máme dvě velmi kvalitní monografie z nedávné doby (Kadlecova z roku 1968, v obnoveném vydání z roku 2000, a Sommerova z roku 2007) a řadu dílčích studií, které opět velmi usnadňují práci na tématu, mj. i pokud jde o zmiňované kunsthistorické souvislosti (Sommer, Remešová, Royt aj.). To vše ovšem také přispívá k tomu, že kolegova práce má do značné míry (byť ne výhradně!) kompilační ráz.

Dále je třeba konstatovat, že kolegova práce má do značné míry spíše historický, tedy obecně historický než literárně historický ráz, takže místy připomíná spíše historický komentář ke svatoprokopským legendám než jejich literárně historický rozbor (mám na mysli např. místa, kde porovnává údaje pramenů s jejich interpretací u současných historiků – ta jsou poměrně hojná ve druhé části práce, např. 73-75, 121, 127-128 aj.). Nechci zpochybňovat účelnost takových srovnání – zvláště v případě starší literatury je jistě třeba, aby si literární historik co možná zjednal jasno v tom, jak na realitu, kterou starší autoři popisují, hledí současní historikové, nicméně je to spíše jen počátek a přípravná práce a čekáme po ní od literárního historika také literárně historickou analýzu.

S tím souvisí další charakteristika kolegovy práce: rozsáhlé části textu jak prvního, tak druhého oddílu práce jsou vyplněny evidencí, někdy lze říci přímo detailní evidencí rozdílů mezi jednotlivými texty (v prvním oddílu např. srovnání *Vita antiqua* a *Vita minor* 35-39 nebo legendy ze staročeského *Pasionálu* a *Vita minor* 49-53, v druhém oddílu tvoří takové srovnání základ takřka každé kapitoly), ale zůstává právě jen u ní, výklad nevyústí uje zpravidla v žádný pokus o literárněhistorickou či jinou interpretaci takto získaných poznatků (výjimku představuje např. shrnutí na s. 58). Čekali bychom snad, že jakýsi pokus o souhrnnou interpretaci těchto rozdílů najdeme alespoň v závěru, ale nenalezneme ho ani tam, resp. najdeme jen povšechné srovnání prokopských legend, které bychom našli i jinde v odborné literatuře. Podobně se také zdá, že

pasáže věnované stavebním památkám spojeným se sv. Prokopem, jsou do práce spíše jen vloženy, aniž se děje pokus nějak je s ostatními výklady interpretačně spojit.

S uvedeným již spíše historickým sklonem možná souvisí i relativně chudá charakteristika staročeské veršované Legendy o svatém Prokopu, která z historického hlediska sice nemá tak velký význam, zato z literárněhistorického hlediska je to jistě text prvořadého významu. Zaráží mě např., že čtenář Hrabákova úvodu k legendě (s. 24, 28) nebo Kadlecovy monografie (s. 88-89) opomněl připomenout pozoruhodný paralelismus mezi vyháněním ďáblů z jeskyně a vyháněním „Němců“ ze Sázavského kláštera, výjev, který nad jiné výstižně charakterizuje postoje, které autor legendy zastává a o nichž se ovšem ani pan kolega ve svém výkladu o této legendě nemohl nezmínit (61-62). Za zmínku v této souvislosti snad stojí také to, že zcela stranou kolegova zájmu zůstala poměrně rozsáhlá latinská veršovaná produkce věnovaná postavě svatého Prokopa, ačkoli Chaloupeckého a Rybova edice by k jejímu studiu, popř. alespoň stručné charakteristice poskytovala vhodnou oporu (výklad na s. 91-92, texty na s. 181-238). Naproti tomu však pan kolega v souvislosti s výklady věnovanými Sázavě účelně pojednal o církevněslovanském jazyce a písemnictví, jež bývají se Sázavským klášteřem spojovány (90-99).

Pokud jde o kompozici textu, dovoluji si zapochybovat o vhodnosti zařazení poslední, 24. kapitoly, věnované obecné charakteristice postavy svatého Prokopa a jeho úcty, až na samý závěr práce – mám za to, že mnohem vhodnější místo by našla na začátku práce jako jedna z obecných vstupních kapitol (vedle kap. 2., Středověké literární památky prokopské, s. 7-12). Za diskutabilní pokládám vůbec zařazení 13. kapitoly (Předmluvy), vybočující z logiky druhé části práce, která v zásadě sleduje fabuli čehosi, co bychom snad mohli označit jako „svatoprokopský příběh“, nikoli textovou strukturu legend, byť mezi obojím je ovšem úzká souvislost.

Pokud jde o stylistickou rovinu práce, lze namítnout dvojí: jednak se, zvláště v parafrázích legendistických textů, ne sice často, ale přece jen ne ojediněle, objevuje jakási stylová interference, takže při četbě některých míst jsme na rozpacích, zda máme před sebou autorský text nebo citát ze středověké legendy (např. 78 – srov. Vita minor u Chaloupeckého-Ryby na s. 134; 125-126); jednak se, zvláště ke konci práce objevují krkolomné, v některých případech takřka enigmatické formulace, svědčící nejspíš o chvatu při dokončování práce („Jako patrona zemědělců lze Prokopa ještě více konkretizovat na vinaře díky zázraku proměnění vody ve víno“ 130; „ve Staročeské veršované legendě, v níž se Prokop zjevuje po své smrti německým mnichům jako národnostnímu celku oproti jiným legendám, kdy většinou komunikuje pouze s opatem“ 132; „Světec má v legendách charakteristiky, které často odpovídají topům, ale na postavě tohoto světce jsou konkretizovány díky závěrům historiků, kteří informace čerpané z legend zasazují do historických reálií.“ 132). Občas lze také najít různé menší formulační nedostatky: tak např. na s. 44-46 si autor oblíbil až příliš všeobecné spojení, že Prokopův kult byl „na vzestupu“, nebo na s. 47 lze pochybovat, zda to, že ke starému hlaholskému evangeliáři, známému dnes jako Remešský, byla v Emauzích připojena nová cyrilská část, lze právem pojmenovat jako „dotvoření Remešského evangeliáře“.

Na závěr ještě dvě drobnosti: Je zcela nezvyklé uvádět v odborné literatuře latinské citáty s označením přízvuků, jak to v práci vidíme v citátech z Písma (např. s. 13-14, 55) – chápu, že v této podobě převzal asi pan kolega příslušné citáty z internetu, ale tam by přece bylo možno najít i obvyklejší verzi bez přízvuků! Podobně je v současnosti velmi nezvyklé uvádět jméno literárního historika Julia Feifalika v jeho počestné podobě („Fejfalík“ - s. 9), byť ovšem v 19. století se s takovým psaním lze setkat vcelku běžně.

Úhrnem tedy tolik: Kdyby šlo o diplomovou práci, bez rozpaků bych s přihlédnutím ke zřejmé užitečnosti práce, ale ovšem i k nepochybným nedostatkům navrhol hodnocení chvalitebně. Protože však jde o práci bakalářskou, a přitom práci, která vykazuje nejednu přednost, která by zdobila i práci diplomní, navrhuji hodnocení výborně.

Tomáš Matějec
12. června 2011